

О.С. Кузембаєв

ПОРІВНЯННЯ ПОНЯТЬ «КРИМІНАЛЬНИЙ ЗАКОН», «ЗАКОН ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ» ТА «КРИМІНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО»

Постановка проблеми. У сучасних умовах важливим чинником ефективної реалізації правових норм, як правових регуляторів суспільних відносин є наявність чітких форм їх вираження і закріплення, крізь призму яких визначаються правила поведінки у суспільстві та держави. До них передусім належить закон та їх система – законодавство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В цілому окремими аспектами сутності законодавства, його ознак досліджувались, як на загальнотеоретичному рівні, такими вченими як С.С. Алексєєв, В.М. Горшенєв, В.В. Копейчіков, Ю.О. Тихомиров, О.Ф. Скакун та іншими, а також й на кримінально-правовому рівні щодо кримінального законодавства: М.Д. Дурмановим, Л.Д. Гаухманом, А.В. Наумовим, М.І. Хавронюком, П.Л. Фрісом та іншими.

Метою дослідження є необхідність з'ясування того, що розуміється під термінами «кримінальний закон, «закон про кримінальну відповідальність», «кримінальне законодавство», та значення цього для теорії і практики кримінального права.

Виклад основного матеріалу. У законах цей термін вживається неоднозначно й в різних значеннях: в одних маються на увазі лише закони; в інших, насамперед кодифікованих, в поняття «законодавство» включаються як закони та інші акти Верховної Ради України, так і акти Президента України, Кабінету Міністрів України, а в деяких випадках – також і нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади. Подібна практика широкого розуміння законодавства також прослідковується й серед вчених, які крім того

включають до нього також міжнародні договори [1, с. 260] ¹, й навіть рішення Конституційного Суду України [2, с. 7] ².

В цілому на загальнотеоретичному рівні у літературі склалися два підходи щодо розмежування понять «закон» і «законодавство». Розуміння законодавства у широкому розумінні – як сукупність пов'язаних ієрархією та підпорядкованістю не лише законів, а й інших нормативних актів, які взаємодіють між собою і регулюють суспільні відносини, та у вузькому розумінні – як сукупність виключно законів.

В свою чергу на кримінально-правовому рівні питаннями дослідження термінів «кримінальний закон», «кримінальне законодавство» займалися як вітчизняні так й дореволюційні вчені.

Так, Сергєєвський М.Д. виділяв наступну класифікацію кримінальних законів в залежності від обсягу свого змісту, що відображається на самій формі видання: Сепаратний – це одноактне вираження законодавчої волі, що стосується одного будь-якого питання, наприклад, визначає покарання за одне злочинне діяння або групу. Консолідований закон – узагальнення в одному законодавчому акті цілої групи сепаратних законів, що мають рідний між собою зміст. Звід законів – законодавчий акт, що охоплює собою усе чинне законодавство цілої області права або самостійного її відділу. Уложення або Кодекс або Статут – систематичний законодавчий акт, що також охоплює собою цілу область права або самостійного її відділу, але створений законодавцем одночасно на тих самих загальних засадах [3, с. 41-42] ³. Тобто Сергєєвський М.Д. поклав у підґрунтя класифікації кримінальних законів види кодифікації нормативно-правових актів, що не заслуговує підтримки.

Більш наближеним до сучасного розуміння видів кримінальних законів був Таганцев М.С., який вказуючи на «звернення до розгляду конструкції законоположень кримінальних» розділяє кримінальні закони на дві групи: 1)

---

¹ Кононенко В.П. Міжнародне регулювання охорони праці у сільському господарстві / В. П. Кононенко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. - Х., 2010, – Вип. 93:Механізація с.-г. вир-ва, Т.2. – С. 260-265.

² Свграфова Є.П. Формування системи національного законодавства (деякі питання теорії і практики): Автореф. дис... канд. юрид. наук. — Х., 2005. — С. 7.

³ Сергеевский Н.Д. Русское уголовное право. Пособие к лекциям. Часть общая. 3-е изд. / Н.Д. Сергеевский. – СПб., 1896. – 379 с. – С. 41-42.

група, що визначає умови злочинності й караності має загальні закони (постанови про дії закону у просторі, види винності та інше), та спеціальні, що відносяться тільки до окремих злочинних діянь (постанови про безкарність взаємних образ, про безкарність учасників підробки грошових знаків, що донесли про інших співучасників та інше); 2) група, що визначає ознаки кримінальних діянь і призначувану за них відповідальність – кримінальні закони у вузькому розумінні [4, с. 77-78] ⁴.

Серед вітчизняних вчених було притаманно розуміти під кримінальним законом також й укази (під указами розумілись – Укази Президії Верховної Ради УРСР та України) кримінально-правого характеру [5, с. 26] ⁵. Через існуючу побудову радянського державного устрою, радянське кримінальне законодавство поділялося на дві частини: 1) загальносоюзні кримінальні закони; 2) кримінальні закони окремих союзних республік.

До діючих загальносоюзних кримінальних законів одними вітчизняними вченими відносились: 1) Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік 1958 р.; 2) Закон про кримінальну відповідальність за державні злочини 1958 р.; 3) Закон про кримінальну відповідальність за військові злочини 1958 р. Та вказувалось, що кримінальне законодавство союзних республік повністю охоплювалось кримінальними кодексами цих республік [6, с. 53-54] ⁶, тобто під кримінальним законодавством певної республіки розумівся кримінальний закон, у вигляді кримінального кодексу.

В свою чергу М.Д. Дурманов виділяв чотири види кримінальних законів: а) кримінальні закони, які містять одну кримінально-правову норму або декілька, не пов'язаних між собою; б) кримінальні закони, що передбачають кримінальну відповідальність за ряд пов'язаних між собою характером суспільної небезпеки злочинів; в) кримінальні закони, що становлять систематизовані нормативні акти, що регулюють сукупність усіх або значної частини питань загального характеру або відповідальність за злочини певного

---

⁴ Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Лекции. Часть общая: В 2-х т. Т. 1 / Таганцев Н.С.; Сост. и отв. ред.: Загородников Н.И. – М.: Наука, 1994. – 380 с. – С. 77-78.

⁵ Дурманов М.Д. Советский уголовный закон / Дурманов Н.Д. - М.: Изд-во Моск. ун-та, 1967. - 319 с. – С. 26.

⁶ Курс советского уголовного права (Часть Общая) Т.1 // Под ред. проф. Беляева Н.А., проф. Шаргородского М.Д. - Л.: Издательство Ленинградского университета, 1968. - 646 с. – С.53-54.

роду; г) власне кримінальні кодекси [5, с. 65] ⁷.

Проти такої розширеної класифікації заперечував Ковальов М.І. вказуючи на помилковість в побудові кримінальних законів за характером їх внутрішньої структури та виділяв наступну класифікацію кримінальних законів: а) Основи кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік (Основи – це фундамент кримінального законодавства СРСР, його Загальна частина, де сформульовані всі найважливіші принципи і підстави кримінальної відповідальності) ; б) закони про кримінальну відповідальність за злочини державні та військові; в) інші загальносоюзні закони, що містять норми про кримінальну відповідальність; г) союзно-республіканське кримінальне законодавство: кримінальні кодекси союзних республік та інші кримінальні закони, не включені у кодекс [7, с. 50] ⁸.

Серед українських вчених також немає одностайності у тому, що розуміти під законодавством та кримінальним законодавством зокрема.

Так, Ю.О. Бойко вважає, що категорією «законодавство» можуть охоплюватись тільки закони України, або як сукупність законів України. До того, категорію «законодавство» слід розглядати як чітко структуровану систему існуючих у державі законів [8, с. 13] ⁹.

Переважає більшість українських вчених розділяють думку про ототожнення понять «кримінальне законодавство», «кримінальний закон» і «закон про кримінальну відповідальність», де дані поняття відображають розуміння їх в якості КК України, та вказується на умовність таких понять [9, с. 131¹⁰; 10, с. 131¹¹] та використовуються як синонімічні [11] ¹².

Й якщо поняття «кримінальний закон» і «закон про кримінальну

⁷ Дурманов, Н.Д. Советский уголовный закон / Н. Д. Дурманов. - М.: Изд-во МГУ, 1967. - 319 с. – С. 65.

⁸ Ковалев, М.И. Советское уголовное право: Курс лекций. Выпуск 2, Советский уголовный закон /М. И. Ковалев; Министерство высшего и среднего специального образования РСФСР. Свердловский юридический институт. Свердловск, 1974. – 226 с. – С. 50.

⁹ Бойко Ю.О. Деякі питання щодо уточнення понять «закон» і «законодавство» в контексті Конституції України // Проблеми законності. - 2001. - № 46. – С. 13.

¹⁰ Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456 с. – С. 35.

¹¹ Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Під загальною редакцією Потебенька М.О., Гончаренка В.Г. – К., – «ФОРУМ», 2001. у 2-х ч. Ч. 2. – С. 131.

¹² Хавронюк М.І. Дещо про сутність кримінального права (інакший погляд) // Юридичний вісник України, 9-15 березня 2013 р. (<http://www.pravo.org.ua/2011-07-05-15-26-55/2011-07-22-11-16-35/1313-deshcho-pro-sutnist-kryminalnoho-prava-inakshyi-pohliad.html>).

відповідальність» й справді можливо вважати синонімічними. Проте потрібно врахувати те, що Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 року у зв'язку із введенням кримінальних проступків визначив у п. 7 ч. 1 ст. 3, що закон України про кримінальну відповідальність – це законодавчі акти України, які встановлюють кримінальну відповідальність у вигляді Кримінального кодексу України та закону України про кримінальні проступки).

Щодо ототожнення співвідношення таких термінів як «кримінальне законодавство» і «кримінальний закон» думки розділяються не всіма вченими.

Так, Фріс П.Л. виділяє три види нормативних актів, які належать до кримінального закону. По-перше, це Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р., введений у дію 1 вересня 2001 р. По-друге, під це поняття підпадає будь-яка окрема стаття (норма) Кримінального кодексу України (частина статті), яка визначає загальні положення, що регулюють питання кримінальної відповідальності за відповідну поведінку, встановлює її підстави та межі. По-третє, це і міжнародні акти, які визначають підстави та умови кримінальної відповідальності за окремі злочинні діяння, ратифіковані Україною та імplementовані в національне кримінальне законодавство [12, с. 15]¹³. Ним також вказується, що до часу прийняття КК України 2001 р. в поняття кримінального законодавства України входили й інші нормативні акти про кримінальну відповідальність, які не були включені до Кримінального кодексу (про існування Указів Президії Верховної Ради України, які встановлювали кримінальну відповідальність за окремі види діяльності, які так і не були включені до КК України) та неприйнятність такого становища в кримінальному праві, яке є більш загальновизнаним в інших галузях законодавства [12, с. 15]¹⁴.

Так, у своїх висновках Матишевський П.С. приходять до широкого розуміння поняття «кримінальний закон» розуміючи під ним сукупність систематизованих та окремих законодавчих актів Верховної Ради України, що визначають загальні положення, підстави і межі кримінальної відповідальності, види злочинних діянь і передбачених за них покарань, підстави призначення

¹³ Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів – К.: Атіка, 2004. – 488 с. – С.

¹⁴ Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів – К.: Атіка, 2004. – 488 с. – С.

покарання, звільнення від покарання чи відповідальності; а також це – сукупність положень міжнародних договорів, імplementованих у кримінальне законодавство України як його невід’ємна частина [13, с. 23-24] ¹⁵.

Серед російських вчених також існує думка про розрізнене розуміння понять «кримінальне законодавство» і «кримінальний закон» [14, с. 56; 15] ¹⁶.

Вирішенням питання про уніфікацію понять та термінів, що використовуються у нормативно-правових актах в тому числі слугують розробки щодо прийняття закону про нормативно-правові акти України. Так, серед запропонованих двох суттєвих законопроектів існує різне розуміння поняття «законодавство України». Так, у проекті внесеному Лавріновичем О.М., вказується, що законодавство України – це утворена на ієрархічній основі система нормативно-правових актів та міжнародних договорів України, де система нормативно-правових актів – це взаємопов’язана сукупність нормативно-правових актів, яка ієрархічно структурована від актів вищої юридичної сили до актів нижчої юридичної сили та взаємозалежна між актами однакової юридичної сили [16] ¹⁷. У проекті Мірошніченко Ю.Р. розрізняються такі поняття як «законодавство» і «кодекс», й відповідно пропонується розуміти під законодавством України – утворену на ієрархічній основі систему нормативно-правових актів та міжнародних договорів України. А під кодексом – закон, який об’єднує та систематизує норми права, що належать до певної галузі законодавства, і регулює суспільні відносини у відповідній сфері. В свою чергу законом називається нормативно-правовий акт, що приймається Верховною Радою України або всеукраїнським референдумом, який регулює найбільш важливі суспільні відносини шляхом встановлення статусу, загальнообов’язкових правил поведінки суб’єктів таких відносин та відповідальності за порушення зазначених правил [17] ¹⁸.

---

¹⁵ Кримінальне право України. Загал. частина: Підруч. для студентів юрид. вузів і фак. / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.В. Беньківський та ін.; За ред. П.С. Матишевського та ін. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – 512 с. – С. 23-24.

¹⁶ Наумов А.В. Российское уголовное право. Курс лекций. В двух томах. Т. 1. Общая часть. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрид. лит., 2004. – 496 с. – С. 56; Решняк М.Г. Понятие уголовного закона и его соотношение с понятиями уголовного законодательства и уголовного права // Вестник Международного юридического института. – 2012. – № 2 // <http://www.iuaj.net/node/1005>

¹⁷ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1343-1&skl=7

¹⁸ http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7409&skl=7

Щодо законодавчого регулювання, то окрему групу елементів законодавства становлять нормативно-правові акти, які були прийняті до проголошення незалежності України. До цієї групи можна виділити закони Української РСР, що не втратили чинності [18]¹⁹, а також акти законодавства Союзу РСР з питань, які не врегульовані законодавством України за умови, що вони не суперечать Конституції та законам України [19]²⁰.

Щодо того як використовуються дані терміни у Кримінальному кодексі України від 2001 р. (далі – КК України), то й тут немає однаковості в підході до розуміння даних понять.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 3 КК України встановлюється, що законодавство України про кримінальну відповідальність становить Кримінальний кодекс України, який ґрунтується на Конституції України та загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права. Також відповідно до ч. 2 ст. 4 КК України «закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності цим Кодексом, включаються до нього після набрання ними чинності».

Отже, КК України становить собою певну сукупність (систему) кримінальних законів, кожний з яких не може розглядатися й застосовуватися самостійно у відриві від цього кодифікованого нормативного правового акту, що вказує на вузький підхід до поняття законодавства [20, с. 46-52]²¹.

Застосування терміну «кримінальне законодавство України» прослідковується й в інших законах. Так, про «діяння, передбачені кримінальним законодавством України» говориться у частинах 1 та 3 ст. 67 Кодексу торговельного мореплавства України [21]²²; на можливості притягнення до кримінальної відповідальності лише «у випадках, передбачених кримінальним законодавством України», наголошується у ч. 4 ст. 33 Закону України «Про

---

¹⁹ Закон України «Про правонаступництво України» // ВВР України. – 1996. – Ст. 3.

²⁰ Постанова Верховної Ради України № 1545 «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР» від 12 вересня 1991 року // ВВР України. – 1991. – № 46. – Ст. 621.

²¹ Кравченко, М.Г. Поняття та елементи національного законодавства України / М.Г. Кравченко // Держава і право: Юридичні і політичні науки : Зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 46. – 692 с. – С. 46-52.

²² Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України № 176/95-ВР від 23 травня 1995 року // Відомості Верховної Ради України від 21.11.1995 — 1995 р., № 47, стаття 349

зовнішньоекономічну діяльність» [22]²³ тощо.

Щодо поняття «закон про кримінальну відповідальність», то даний термін застосовується у ст.ст. 3, 4, 5, 6, 7, 8 КК України

І якщо в ч. 1 ст. 3 КК України говориться про кримінальне законодавство, що становить КК України, до якого повинні включатися всі нові закони, що передбачають кримінальну відповідальність, то в ряді інших кримінально-правових норм використовується слово «закон» під яким розуміється кримінальний закон, а не «кримінальне законодавство» або «Кодекс». Наприклад, у ч. 2 ст. 27 КК говориться про «використання інших осіб, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне», у ч. 4 ст. 32 і ч. 1 ст. 33 КК говориться про «особу, що було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом» та інше, де під застосуванням слова «закон» законодавець розуміє саме «кримінальний закон».

Отже одностайного тлумачення понять «законодавство», «закон», «кодекс» не має ні у Конституції України та інших нормативно-правових актах, в тому числі й в КК України, а також й серед вчених. У зв'язку з цим виникає питання про «обсяг» такого законодавства, або, що входить до такого законодавства. А також чи є кримінальний закон у вигляді КК України єдиним кримінальним законодавством України.

На законодавчому рівні в свою чергу, ще в 1998 р. Конституційний Суд України своїм рішенням у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») [23]²⁴, розтлумачив, що термін «законодавство» треба розуміти так, що ним охоплюються закони України, чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також постанови Верховної Ради України, укази Президента України, декрети і постанови Кабінету Міністрів України, прийняті в межах їх повноважень та

²³ Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР від 16.07.1991 — 1991 р., № 29, стаття 377

²⁴ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») № 12-рп/98 від 09 липня 1998 року // Офіційний вісник України від 27.08.1998 — 1998 р., № 32, стор. 59, код акту 5855/1998.

відповідно до Конституції та законів України.

Дане звернення було пов'язано із тим, що термін «законодавство» досить широко використовується у правовій системі в основному у значенні як сукупності законів та інших нормативно-правових актів, які регламентують ту чи іншу сферу суспільних відносин і є джерелами певної галузі права. У законах залежно від важливості і специфіки суспільних відносин, що регулюються, цей термін вживається в різних значеннях: в одних маються на увазі лише закони; в інших, передусім кодифікованих, в поняття «законодавство» включаються як закони та інші акти Верховної Ради України, так і акти Президента України, Кабінету Міністрів України, а в деяких випадках – також і нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади.

Але чи можна застосовувати тлумачення терміну «законодавство» що його надав Конституційний Суд України до всіх правовідносин або хоча тих, які регулюються КК України, адже Суд розглядав справу за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок про офіційне тлумачення ч. 3 ст. 21 КЗпП України саме щодо ч. 3 ст. 21 Кодексу? Незгодними з тим, що дане тлумачення Конституційного Суду України не може розповсюджуватись й на інші крім трудового законодавства галузі права є й певні вчені [24, с. 50-54]²⁵.

Відповіддю на це є Окрема думкою судді Конституційного Суду України Савенка М.Д. в цій справі: при офіційному тлумаченні терміна, який неодноразово згадується в одному нормативно-правовому акті, необхідно виходити з того, що він вживається в одному значенні. Не може термін «законодавство» мати різне значення вживання більш ніж у сотні статей КЗпП України. У противному разі це призведе до плутанини у визначенні кола суб'єктів, правомочних здійснювати регулювання певних відносин, які відповідно до положень закону визначаються чи встановлюються терміном «законодавство» [25]²⁶.

З даним судженням судді Конституційного Суду України ми не можемо в

---

²⁵ Мельник, В.П. Поняття та ознаки законодавства: проблеми, підходи, напрями вирішення / В.П. Мельник // Держава і право: Юридичні і політичні науки : 36. наук. праць. – 2009. – Вип. 44. – 744 с. – С. 50-54.

²⁶ Окрема думка судді Конституційного Суду України Савенка М.Д. у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміна «законодавство») // <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=9077>.

повній мірі погодитись, тому, що включення до поняття «кримінальне законодавство» крім законів та інших актів Верховної Ради України, також й актів Президента України, Кабінету Міністрів України, і нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади є надмірною. Дані акти (акти Президента України, Кабінету Міністрів України, і нормативно-правових акти центральних органів виконавчої влади) складають не законодавство, а нормативно-правову базу під терміном «підзаконні акти», що не приймаються Верховною Радою України. Дані підзаконні акти не можуть мати тієї юридичної сили та правового статусу як закони України, тому що мають підпорядкований характер відносно законів України. Так, законами України встановлюється порядок регулювання праввідносин, а підзаконними актами – тільки механізм здійснення такого регулювання.

Й хоча деякими вченими вказується на те, що через дане тлумачення поняття «законодавство» надане Конституційним Судом України необхідно щоб КК України відмовився від поняття «кримінальне законодавство» шляхом внесення змін до ч. 1 ст. 3 КК України [26, с. 171] ²⁷, така пропозиція не підтримується.

Висновки. Вважаю, що наразі відсутня проблема щодо тлумачення терміну «законодавство», а є проблема з коректним застосуванням термінів «закон» та «законодавство» і «кодекс» самим законодавцем.

У зв'язку з цим пропонуємо визнавати під законодавством України про кримінальну відповідальність не тільки Кримінальний кодекс України, а й інші нормативно-правові акти Верховної Ради України та рішення Конституційного Суду України, та внести відповідні зміни до ст. 3 КК України.

До інших нормативно-правових актів Верховної Ради України, що становлять систему кримінального законодавства України слід відносити Закон України «Про застосування амністії в Україні» від 1 жовтня 1996 року [27] ²⁸ та акти амністії, а також чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

---

²⁷ Кримінальне право. Загальна частина: Підручник / За ред. Беніцького, В.С. Гусласького, О.О. Дудорова, Б.Г. Розовського. - К.: Істина, 2011. – 1112 с. – С. 171.

²⁸ Про застосування амністії в Україні: Закон України від 1 жовтня 1996 року № 392/96-ВР // Відомості Верховної Ради України від 26.11.1996 – 1996 р., № 48, стаття 263.

Література

1. Кононенко В.П. Міжнародне регулювання охорони праці у сільському господарстві / В. П. Кононенко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – Х., 2010, – Вип. 93: Механізація с.-г. вир-ва, Т.2. – С. 260-265.
2. Євграфова Є.П. Формування системи національного законодавства (деякі питання теорії і практики): Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Є.П. Євграфова; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. — Х., 2005. — 21 с. – С. 7.
3. Сергеевский Н.Д. Русское уголовное право. Пособие к лекциям. Часть общая. 3-е изд. / Н.Д. Сергеевский. – СПб., 1896. – 379 с. – С. 41-42.
4. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Лекции. Часть общая: В 2-х т. Т. 1 / Таганцев Н.С.; Сост. и отв. ред.: Загородников Н.И. – М.: Наука, 1994. – 380 с. – С. 77-78.
5. Дурманов М.Д. Советский уголовный закон / Дурманов Н.Д. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1967. – 319 с. – С. 26.
6. Курс советского уголовного права (Часть Общая) Т.1 // Под ред. проф. Беляева Н.А., проф. Шаргородского М.Д. – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1968. – 646 с. – С.53-54.
7. Ковалев, М.И. Советское уголовное право: Курс лекций. Выпуск 2, Советский уголовный закон /М. И. Ковалев; Министерство высшего и среднего специального образования РСФСР. Свердловский юридический институт. Свердловск, 1974. – 226 с. – С. 50.
8. Бойко Ю.О. Деякі питання щодо уточнення понять «закон» і «законодавство» в контексті Конституції України // Проблеми законності. – 2001. – № 46. – С. 13.
9. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 456 с. – С. 35.
10. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Під загальною редакцією Потебенька М.О., Гончаренка В.Г. – К., – «ФОРУМ», 2001. у 2-х ч. Ч. 2. – С. 131.
11. Хавронюк М.І. Дещо про сутність кримінального права (інакший погляд) [Електронний ресурс] // Юридичний вісник України, 9-15 березня 2013 р. – Режим доступу: <http://www.pravo.org.ua/2011-07-05-15-26-55/2011-07-22-11-16-35/1313-deshcho-pro-sutnist-kryminalnoho-prava-inakshyi-pohliad.html>.
12. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник для студентів вищих навчальних закладів – К.: Атіка, 2004. – 488 с. – С. 15.
13. Кримінальне право України. Загал. частина: Підруч. для студентів юрид. вузів і фак. / Г.В. Андрусів, П.П. Андрушко, В.В. Беньківський та ін.; За ред. П.С. Матишевського та ін. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – 512 с. – С. 23-24.
14. Наумов А.В. Российское уголовное право. Курс лекций. В двух томах. Т. 1. Общая часть. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрид. лит., 2004. – 496 с. – С. 56.
15. Решняк М.Г. Понятие уголовного закона и его соотношение с понятиями уголовного законодательства и уголовного права [Електронний ресурс] // Вестник Международного юридического института. – 2012. – № 2. – Режим доступу: <http://www.iauj.net/node/1005>.
16. Про нормативно-правові акти: проект Закону України, реєстраційний номер № 1343-1 від 21.01.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=1343

1&skl=7.

17. Про нормативно-правові акти: проект Закону України, реєстраційний номер № 7409 від 01.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7409&skl=7.
18. Про правонаступництво України: Закон України від 12.09.1991 № 1543-ХІІ // Відомості Верховної Ради України від 12.11.1991 – 1991 р., № 46, стаття 617.
19. Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР: Постанова Верховної Ради України від 12 вересня 1991 року № 1545// Відомості Верховної Ради України від 12.11.1991 – 1991 р., № 46, стаття 621.
20. Кравченко, М.Г. Поняття та елементи національного законодавства України / М.Г. Кравченко // Держава і право: Юридичні і політичні науки : Зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 46. – 692 с. – С. 46-52.
21. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України від 21.11.1995 – 1995 р., № 47, стаття 349.
22. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР від 16.07.1991 – 1991 р., № 29, стаття 377.
23. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміну «законодавство») № 12-рп/98 від 09 липня 1998 року // Офіційний вісник України від 27.08.1998 – 1998 р., № 32, стор. 59, код акту 5855/1998.
24. Мельник, В.П. Поняття та ознаки законодавства: проблеми, підходи, напрями вирішення / В.П. Мельник // Держава і право: Юридичні і політичні науки : Зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 44. – 744 с. – С. 50-54.
25. Окрема думка судді Конституційного Суду України Савенка М.Д. у справі за конституційним зверненням Київської міської ради професійних спілок щодо офіційного тлумачення частини третьої статті 21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміна «законодавство») // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=9077>.
26. Кримінальне право. Загальна частина: Підручник / За ред. Беніцького, В.С. Гуславського, О.О. Дудорова, Б.Г. Розовського. - К.: Істина, 2011. – 1112 с. – С. 171.
27. Про застосування амністії в Україні: Закон України від 1 жовтня 1996 року № 392/96-ВР // Відомості Верховної Ради України від 26.11.1996 – 1996 р., № 48, стаття 263.

А н о т а ц і я

Кузембасв О.С. Порівняння понять «кримінальний закон», «закон про кримінальну відповідальність» та «кримінальне законодавство». – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню місця і ролі, а також взаємодії понять «кримінальний закон», «закон про кримінальну відповідальність» та «кримінальне законодавство» в кримінальному праві України. Обґрунтовується необхідність розмежування, а також ототожнення деяких даних понять.

Ключові слова: кримінальний закон, закон про кримінальну

відповідальність, кримінальне законодавство, кримінальний кодекс, акти амністії.

А н н о т а ц и я

Кузембаев А.С. Сравнение понятий «уголовный закон», «закон об уголовной ответственности» и «уголовное законодательство». – Статья.

В статье рассматривается место и роль, а также взаимодействие понятий «уголовный закон», «закон об уголовной ответственности» и «уголовное законодательство» в уголовном праве Украины. Обосновывается необходимость разграничения, а также отождествление некоторых данных понятий.

Ключевые слова: уголовный закон, закон об уголовной ответственности, уголовное законодательство, уголовный кодекс, акты амнистии.

S u m m a r y

Kuzembayev A.S. Comparison of concepts "criminal law", "law of criminal responsibility" and "criminal statute". – Article.

The article is devoted a place and role and co-operation of concepts "criminal law", "law of criminal responsibility" and "criminal statute" in criminal law of Ukraine. A differentiating necessity is grounded and equation of some concepts as well.

Keywords: criminal law, law of criminal responsibility, criminal statute, criminal code, acts of amnesty.